

PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY

Justyna Balcarczyk

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

POLECAMY W SERII:

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

MARIUSZ KRZYSZTOFEK

STATUS PRAWNY DZIENNIKARZA

REDAKCJA NAUKOWA WOJCIECH LIS

CZARNA LISTA NIEUCZLIWYCH PRAKTYK
HANDLOWYCH A GRANICE PRAWA ZWALCZANIA
NIEUCZLIWEJ KONKURENCJI W UNII EUROPEJSKIEJ.

ANALIZA PRAWNOPORÓWNAWCZA

MONIKA NAMYSŁOWSKA

CYWILNOPRAWNA OCHRONA WIZERUNKU OSÓB
POWSZECHNIE ZNANYCH
W DOBIE KOMERCJALIZACJI DÓBR OSOBISTYCH
JOANNA SIEŃCZYŁO-CHLABICZ, JOANNA BANASIUK

LOBBING W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA
PRAWA AUTORSKIEGO W UNII EUROPEJSKIEJ.
STUDIUM PRZYPADKÓW: CZAS TRWANIA
PRAW POKREWNYCH, DZIEŁA OSIEROCONE, ACTA

AGNIESZKA VETULANI-CĘGIEL

GRA KOMPUTEROWA JAKO PRZEDMIOT
PRAWA AUTORSKIEGO

IRENEUSZ MATUSIAK

PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY

Justyna Balcarczyk

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Wrocławski

Stan prawny na 1 września 2014 r.

Recenzent
Dr Marek Świerczyński

Redakcja serii
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz
Alicja Pollesch

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Ewa Wysocka

Łamanie
Wolters Kluwer

Układ typograficzny
Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3427-3

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

I dedicate this book to my husband

Prawo kolizyjne w zakresie zniesławienia przypomina przygnębiające bagno wypełnione dygocącymi trzęsawiskami i zamieszkałe przez wykształconych, lecz ekscentrycznych profesorów, którzy teoretyzują o tajemniczych kwestiach w dziwnym i niezrozumiałym żargonie. Zwykły sędzia lub prawnik czuje się zagubiony, gdy musi się w to zanurzyć.

W.L. Prosper, *Interstate Publication*, Michigan Law Review 1953, vol. 51, s. 959

Spis treści

Wykaz skrótów / 13

Wstęp / 25

Rozdział 1

Prawo właściwe dla dobrego imienia / 29

- 1.1. Uwagi ogólne / 29
- 1.2. Porządki prawne, które nie przewidują odrębnych rozwiązań kolizyjnych dla dóbr osobistych / 31
- 1.3. Porządki prawne, które przewidują odrębne rozwiązania kolizyjne dla dóbr osobistych / 35
 - 1.3.1. Uwagi ogólne / 35
 - 1.3.2. Doktryna włoska i portugalska / 37
 - 1.3.3. Regulacja krajowa / 44
 - 1.3.3.1. Sytuacja do czasu uchwalenia ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / 44
 - 1.3.3.2. Sytuacja w świetle ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / 48
 - 1.3.3.3. Zastosowany łącznik / 50
 - 1.3.3.4. Wady łącznika obywatelstwa / 57
 - 1.3.3.5. Ewolucja podejścia do łącznika obywatelstwa / 69
 - 1.3.3.6. Ocena łącznika z art. 16 ust. 1 p.p.m. / 74
 - 1.3.3.7. Rozgraniczenie zakresu statutów / 84
 - 1.3.3.8. Zakres statutu z art. 16 ust. 1 p.p.m. / 91

Rozdział 2

Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w systemach kontynentalnych / 98

- 2.1. Uwagi ogólne / **98**
- 2.2. Porządki prawne, które nie przewidują odrębnych rozwiązań kolizyjnych dla dóbr osobistych / **103**
 - 2.2.1. Uwagi ogólne / **103**
 - 2.2.2. Porządki prawne, które opierają prawo właściwe na łączniku miejsca deliktu / **105**
 - 2.2.2.1. Modele reguły *legis loci delicti* / **106**
 - 2.2.2.2. Wada powiązania *loci delicti* – wielomiejscowość deliktu / **130**
 - 2.2.2.3. Modyfikacje zasady *lex loci delicti* / **138**
 - 2.2.3. Miejsce zwykłego pobytu lub zamieszkania poszkodowanego / **152**
 - 2.2.4. Ochrona słabszej strony / **155**
 - 2.2.5. Miejsce zwykłego pobytu lub zamieszkania pozwanego / **156**
 - 2.2.6. Zgodność z fundamentalnymi zasadami prawa miejsca wydawcy / **158**
- 2.3. Porządki prawne, które przewidują odrębne rozwiązania kolizyjne dla ochrony dóbr osobistych / **160**
 - 2.3.1. Uwagi ogólne / **160**
 - 2.3.2. Doktryna polska / **161**
 - 2.3.2.1. Sytuacja do czasu uchwalenia ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / **161**
 - 2.3.2.2. Sytuacja w świetle ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / **164**
 - 2.3.2.3. Uwagi ogólne na tle normy art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe / **165**
 - 2.3.2.4. Zakres statutu / **176**
 - 2.3.2.5. Ocena art. 16 ust. 2 p.p.m. / **178**
 - 2.3.3. Bułgaria / **180**
 - 2.3.4. Węgry / **182**
 - 2.3.5. Belgia / **184**
 - 2.3.6. Litwa / **185**

- 2.3.7. Rumunia / **186**
- 2.3.8. Czechy / **187**
- 2.4. Norma regulująca prawo właściwe dla odpowiedzi prasowej oraz sprostowania / **187**
- 2.5. Klauzula porządku publicznego / **196**
 - 2.5.1. Uwagi wstępne / **196**
 - 2.5.2. Naruszenie klauzuli porządku publicznego przez brak ochrony dla dobrego imienia bądź jej niewystarczający zakres / **202**
 - 2.5.3. Naruszenie klauzuli porządku publicznego przez zakres roszczeń przyznanych poszkodowanemu przez prawo właściwe / **208**

Rozdział 3

Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w systemach *common law* / 215

- 3.1. Uwagi ogólne / **215**
- 3.2. Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w Wielkiej Brytanii – zasada *double actionability* / **217**
 - 3.2.1. Uwagi ogólne / **217**
 - 3.2.2. Prawo właściwe dla czynów niedozwolonych popełnionych za granicą i dochodzonych w Wielkiej Brytanii / **220**
 - 3.2.3. Prawo właściwe dla czynów niedozwolonych popełnionych na terytorium Wielkiej Brytanii / **223**
 - 3.2.4. Reforma prawa prywatnego międzynarodowego w latach 80. / **224**
 - 3.2.5. Zachowanie *status quo* i wyłączenie deliktu zniesławienia spod zakresu nowej ustawy kolizyjnej / **230**
- 3.3. Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w Stanach Zjednoczonych / **234**
 - 3.3.1. Uwagi ogólne / **234**
 - 3.3.2. Prawo kolizyjne i jego rozwój za oceanem / **236**
 - 3.3.3. Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia. Uwagi wstępne / **243**
 - 3.3.3.1. Podstawowa zasada kolizyjna dla ochrony dobrego imienia w drugim *restatement* / **247**

- 3.3.3.2. Zasada kolizyjna drugiego *restatement* dla ochrony dobrego imienia w przypadku zniesławienia wielomiejscowego oraz dokonanego przez środki masowego przekazu / **249**
- 3.3.3.3. Praktyka sądowa w sprawach transgranicznego naruszenia dobrego imienia / **254**

Rozdział 4

Prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia w prawie europejskim / 257

- 4.1. Uwagi ogólne / **257**
- 4.2. Kształtowanie się treści rozporządzenia Rzym II w zakresie prawa właściwego dla zobowiązań wynikających z naruszenia dobrego imienia / **258**
 - 4.2.1. Okres do czasu przyjęcia Traktatu o Unii Europejskiej / **258**
 - 4.2.2. Okres po przyjęciu Traktatu o Unii Europejskiej / **264**
 - 4.2.3. Wstępne prace nad europejskim instrumentem dotyczącym prawa właściwego dla deliktów / **268**
 - 4.2.4. Projekt rozporządzenia o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych i jego losy ustawodawcze / **275**
 - 4.2.4.1. Projekt rozporządzenia o prawie właściwym dla zobowiązań pozaumownych autorstwa Komisji / **275**
 - 4.2.4.2. Stanowisko Parlamentu Europejskiego co do projektu rozporządzenia Rzym II / **278**
 - 4.2.4.3. Stanowisko Rady co do projektu rozporządzenia Rzym II / **281**
 - 4.2.4.4. Dalsze prace Komisji nad projektem rozporządzenia Rzym II / **287**
 - 4.2.4.5. Drugie czytanie projektu rozporządzenia Rzym II / **288**
 - 4.2.4.6. Dalsza procedura legislacyjna. Wyłączenie omawianego zagadnienia spod zakresu rozporządzenia Rzym II / **291**
 - 4.2.5. Realizacja tzw. klauzuli przeglądowej / **292**

- 4.3. Dalsze prace nad wspólną normą kolizyjną na poziomie europejskim dotyczącą ochrony dobrego imienia / **294**
- 4.4. Konsekwencje *status quo* / **296**
 - 4.4.1. Uwagi wstępne / **296**
 - 4.4.2. *Forum shopping* / **298**
 - 4.4.3. Turystyka zniesławieniowa / **301**
 - 4.4.4. Rewizja rozporządzenia Bruksela I / **308**
 - 4.4.5. Prace Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego / **309**

Rozdział 5

Proponowane przez doktrynę łączniki normy odnoszącej się do ochrony dobrego imienia na poziomie europejskim / 311

- 5.1. Uwagi ogólne / **311**
- 5.2. Stanowiska opowiadające się za zachowaniem *status quo* / **312**
- 5.3. Stanowiska opowiadające się za nowelizacją rozporządzenia Rzym II i możliwe łączniki kolizyjne / **315**
 - 5.3.1. Uwagi wstępne / **315**
 - 5.3.2. Łącznik prawa państwa zwykłego pobytu poszkodowanego w chwili wyrządzenia czynu niedozwolonego / **316**
 - 5.3.3. Łącznik prawa państwa, w którym powstaje szkoda / **317**
 - 5.3.4. *Lex fori* / **320**
 - 5.3.5. Zasada prawa państwa pochodzenia / **321**
 - 5.3.6. Teoria interesów państwowych / **327**
 - 5.3.7. Teoria rozróżnienia na zasady regulujące postępowaniem oraz zasady alokujące stratę / **330**
 - 5.3.8. Punkt ciężkości konfliktu / **334**
 - 5.3.9. Zasada najściślejszego związku / **336**
- 5.4. Konkluzje / **339**

Zakończenie / **343**

Wykaz literatury / **351**

Wykaz orzecznictwa / **395**

Wykaz skrótów

Akty prawne

1. Źródła prawa polskiego

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- p.p.m.** ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 80, poz. 432 z późn. zm.)
- p.p.m. z 1926 r.** ustawa z dnia 2 sierpnia 1926 r. o prawie właściwym dla stosunków prywatnych międzynarodowych (Dz. U. Nr 101, poz. 581 z późn. zm.)
- p.p.m. z 1965 r.** ustawa z dnia 12 listopada 1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 46, poz. 290 z późn. zm.)
- pr. pras.** ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.)

- u.r.t.** ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226 z późn. zm.)
- u.u.c.o.** ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 680 z późn. zm.)

2. Źródła prawa europejskiego

- Bruksela I** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 12 z 16.01.2001, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, s. 42, z późn. zm.)
- Bruksela I bis** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, s. 1).
- dyrektywa o handlu elektronicznym** dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz. Urz. UE L 178 z 17.07.2000, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, s. 399)
- konwencja brukselska** Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych

	w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE C 27 z 26.01.1998, s. 1)
konwencja rzymska	Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarta do podpisu w Rzymie dnia 19 czerwca 1980 r. (Dz. Urz. UE C 169 z 08.07.2005, s. 10, z późn. zm.)
projekt Parlamentu	sprawozdanie w sprawie projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozakontraktowych („Rzym II”) (COM[2003] 0427–C5–0338/2003–2003/0168[COD])
projekt prezydencji	Dokument Rady 7432/06 [16.03.2006] 2003/0168 (COD)
rozporządzenie 1346/2000	rozporządzenie Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz. Urz. UE L 160 z 30.06.2000, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 1, s. 191, z późn. zm.)
rozporządzenie Bruksela II bis	rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz. Urz. UE L 338 z 23.12.2003, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 6, s. 243, z późn. zm.)
rozporządzenie Rzym I	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych („Rzym I”) (Dz. Urz. UE L 177 z 04.07.2008, s. 6, z późn. zm.)
rozporządzenie Rzym II	rozporządzenie (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca

- 2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, s. 40)
- rozporządzenie Rzym III** rozporządzenie Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. wprowadzające w życie wzmocnioną współpracę w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej (Dz. Urz. UE L 343 z 29.12.2010, s. 10)
- rozporządzenie Rzym IV** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L 201 z 27.06.2012, s. 107, z późn. zm.)
- TFUE** Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)
- traktat lizboński** Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569)
- traktat z Amsterdamu** Traktat zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/31 z późn. zm.)
- traktat z Nicei** Traktat z Nicei zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/32 z późn. zm.)

TUE	Traktat o Unii Europejskiej, sporządzony w Maastricht dnia 7 lutego 1992 r. (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 13)
TWE/traktat rzymski	Traktat z dnia 25 marca 1957 r. ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.); poprzednio Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą
wstępny projekt rozporządzenia Rzym II	Consultation on a preliminary draft proposal for a council regulation on the law applicable to non-contractual obligations, http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/rome_ii/news_hearing_rome2_en.htm .

3. Kodyfikacje prawa prywatnego międzynarodowego

belgijskie p.p.m.	Code de droit international privé M.B., 27 juill. 2004, p. 57344
BGB	niemiecki kodeks cywilny z 1896 r. – Bürgerliches Gesetzbuch
bułgarskie p.p.m.	Кодекса на международното частно право, ogłoszone w State Gazette nr 42 z dnia 17 maja 2005 r., weszło w życie 1 marca 2008 r., dostępne na stronie: http://www.ifrc.org/Docs/idrl/868EN.pdf
czeskie p.p.m.	Zákon o mezinárodním právu soukromém, Předpis č. 91/2012 Sb., wersja angielska dostępna na stronie http://www.czechlegislation.com/en/91-2012-sb .
drugie <i>restatement</i>	American Law Institute, Restatement of the Law, Conflict of Laws, Washington 1969
EGBGB/niemieckie p.p.m.	Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche

estońskie p.p.m.	Rahvusvahelise eraõiguse seadus. – RT I 2002, 35, 217; RT I 2009, 59, 385. Tekst w języku angielskim dostępny na stronie: http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022
grecki kodeks cywilny	Αστικό Κώδικα (Astikos kodikas)
hiszpański kodeks cywilny	Código Civil Español, Aprobado por R.D. del 24 de julio de 1889
holenderskie p.p.m. w zakresie deliktów	Wet van 11 april 2001, houdende regeling van het conflictenrecht met betrekking tot verbintenissen uit onrechtmatige daad, dostępne na stronie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2001-190.html .
litewskie p.p.m. pierwsze <i>restatement</i>	Valstybės žinios. 2000. Nr 74–2262 American Law Institute, Restatement of the Law, Conflict of Laws, Washington 1934
portugalskie p.p.m.	Decreto-Lei n.º 47344/66, de 25 de Novembro (Código Civil)
rumuńskie p.p.m.	Legea 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, opublikowane w Monitorul Oficial nr 245 z dnia 1 października 1992 r.
słoweńskie p.p.m.	Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, Uradni list Republike Slovenije 1999, nr 56
szwajcarskie p.p.m.	Bundesgesetz vom 18. Dezember 1987 über das Internationale Privatrecht (IPRG)
The SPEECH Act	Securing the Protection of our Enduring and Established Constitutional Heritage Act, Pub. L. No. 111–223, 124 Stat. 2380 (2010) (codified 28 U.S.C. §§ 4101-05)
włoski kodeks cywilny	Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262)

włoskie p.p.m. Diritto Internazionale Privato, Legge 31 maggio 1995, n. 218, Suppl. ord. GU Serie gen. 128 del 3 giugno 1995

4. Akty prawa międzynarodowego

- EKPCiPW** europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- konwencja genewska** Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 119, poz. 515 z późn. zm.)
- konwencja monachijska** Konwencja Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego nr 19 o prawie właściwym dla imion i nazwisk sporządzona w Monachium dnia 5 września 1980 r. Tekst w języku angielskim dostępny na stronie: <http://ciec1.org/Conventions/Conv19Angl.pdf>
- konwencja o obywatelstwie** Europejska konwencja o obywatelstwie otwarta do podpisu w Strasburgu 6 listopada 1997 r.

Czasopisma i publikatory

- ADR** ADR Arbitraż i Mediacja
- AEDIPr.** Anuario Español de Derecho Internacional Privado
- BGHZ** Bundesgesetzblatt Entscheidungssammlung des Bundesgerichtshofes in Zivilsachen
- ECR** European Court Reports
- EIRP** European Intellectual Property Review

EP	Edukacja Prawnicza
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
GRUR Int.	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil
GRUR-Prax	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Praxis im Immaterialgüter- und Wettbewerbsrecht
IPRax	Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts
JZ	Juristenzeitung
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KPPM	Kwartalnik Prawa Prywatnego Międzynarodowego
MP	Monitor Prawniczy
NIPR	Nederlands Internationaal Privaatrecht
NP	Nowe Prawo
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna. Zbiór Dodatkowy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
PPC	Polski Proces Cywilny
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPPM	Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego
PS	Przegląd Sądowy
PWPM	Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego Europejskiego i Porównawczego

RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	Studia Cywilistyczne
SP	Studia Prawnicze
St. iur.	Studia Iuridica
UNSW Law Journal	University of New South Wales Law Journal
Zb. Orz. MTS	Zbiór Orzeczeń Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PP	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze
ZNUJ PPWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZP BAS	Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych

Inne

EKPC	Europejska Komisja Praw Człowieka
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
GEDIP	Europejska Grupa Prawa Prywatnego Międzynarodowego
JHA	Rada Unii Europejskiej do spraw Wymiaru Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych
JURI	Komisja Prawna
Komitet Rzym II	Komitet do spraw Prawa Cywilnego (Rzym II)
LIBE	Komisja Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych
MTS	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny

orzeczenie <i>Fiona Shevill</i>	wyrok TSUE z dnia 7 marca 1995 r. w sprawie C-68/93 Fiona Shevill i inni v. Presse Alliance SA, ECR 1995, s. I-415
orzeczenie <i>Garcia Avello</i>	wyrok TSUE z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-148/02 Carlos García Avello v. Państwo Belgijskie, ECR 2003, s. I-11613
orzeczenie <i>Grunkin-Paul</i>	wyrok TSUE z dnia 14 października 2008 r. w sprawie C-353/06 Grunkin-Paul, Zb. Orz. 2008, s. I-7639
orzeczenie <i>Konstantinidis</i>	wyrok TSUE z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie C-168/91 Christos Konstantinidis v. Stadt Allensteig i Landratsamt Calw-Ordnungsamt, ECR 1993, s. I-1191
orzeczenie <i>Martinez</i>	wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X oraz Olivier Martinez i Robert Martinez v. MGN Limited, LEX nr 969347
orzeczenie w sprawach połączonych C-509/09 i C-161/10	wyrok TSUE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie C-509/09 eDate Advertising GmbH v. X oraz C-161/10 Olivier Martinez i Robert Martinez v. MGN Limited, LEX nr 969347
raport JLS/2007/C4/028	Comparative Study on the Situation in the 27 Member States as regards the Law Applicable to Non-contractual Obligations arising out of violations of Privacy and Rights Related to Personality, JLS/2007/C4/028. Final Report, http://ec.europa.eu/justice/civil/files/study_privacy_en.pdf
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
SO	sąd okręgowy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

wniosek Komisji

Wniosek Komisji Europejskiej z dnia 14 grudnia 2010 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych COM(2010) 748, 2010/0383 (COD)

Wstęp

Twierdzenie dotyczące umiędzynarodowienia życia codziennego pada stosunkowo często w różnych kontekstach. Jego potwierdzenia nie trzeba jednak szukać w fachowej literaturze bądź prasie, lecz wystarczy przejść się wokół wrocławskiego rynku i przysłuchać turystom. Liczby języków, jakimi się posługują, nie będzie można zliczyć na palcach obu rąk. To samo spostrzeżenie można odnieść do portali społecznościowych. Ci, którzy z nich korzystają, w żadnym razie nie są ograniczani terytorialnie ani w kontekście pochodzenia osób, z którymi się kontaktują, ani komentowanych treści, ani w końcu języka, w jakim opinie te są wyrażane.

Powyższe doprowadziło do całkowitej zmiany roli prawa prywatnego międzynarodowego. Ze stosunkowo mocno osadzonej w doktrynie dziedziny prawa kolizjonistyka przekształciła się w zbiór zasad, których znajomość jest niezbędna w dzisiejszej rzeczywistości, teraz bowiem przekroczenia granicy częstokroć nawet nie zauważamy. To, jakiej kolosalnej zmiany uległo prawo prywatne międzynarodowe, uświadamiałam sobie za każdym razem, gdy byłam pytana przez osoby niemające wykształcenia prawniczego o temat mojej monografii. Odpowiadając, posługiwałam się przykładem portalu społecznościowego i zamieszczonego tam przez osobę przebywającą za granicą nieprzychylnego wpisu. Liczba przykładów, które słyszałam, i rad, których mi udzielano, za każdym razem otwierała mi oczy na to, z jakim zainteresowaniem spotykają się „teorie Savigny'ego”. I jak olbrzymie mają znaczenie.

Wybór tematyki poniższej monografii jest zakorzeniony w moich zainteresowaniach naukowych z poprzedniego etapu mojej pracy uniwersyteckiej, zakończonego obroną pracy doktorskiej. Dotyczyła ona problematyki nabierania przez jedno z dóbr osobistych – wizerunek – wartości majątkowej. Jako że od rozpoczęcia opracowywania tej problematyki dobra osobiste uznawałam za jedno z najciekawszych zagadnień

prawa cywilnego, kontynuacja badań w tym zakresie jawiła mi się jako naturalna konsekwencja mojej wcześniejszej ścieżki naukowej. Los w tym przypadku zadecydował trochę za mnie, gdyż po uzyskaniu stopnia adiunkta zostałam poproszona o poprowadzenie zajęć dydaktycznych dotyczących prawa prywatnego międzynarodowego. Pozwoliło mi to odkryć tę dziedzinę, którą do tamtego czasu zgłębiałam bardziej od strony praktycznej niż naukowej. Dziedzinę, którą określam mianem „matematyki w prawie”. Tym samym połączenie obu tych płaszczyzn naukowych i zajęcie się problematyką dóbr osobistych w ujęciu transgranicznym stało się faktem.

Moją pierwszą próbą podjęcia tej tematyki był artykuł opublikowany w 2011 r. w *Przeglądzie Prawa Prywatnego Międzynarodowego*. Dotyczył on historii legislacyjnej wyłączenia zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prawa do prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia, spod zakresu regulacji rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”) (Dz. Urz. UE L 199 z 31.07.2007, s. 40). Został na nim oparty rozdział 4 niniejszej monografii. Kolejnym krokiem była publikacja przybliżająca turystykę zniesławieniową. Następnie badania kontynuowałam w trakcie rocznego pobytu na Chicago-Kent College of Law w ramach stypendium Fulbrighta oraz w Instytucie Maxa Plancka w Hamburgu, korzystając z dobrodziejstw tamtejszej biblioteki. Te doświadczenia uświadomiły mi wagę analizowanej problematyki oraz liczbę możliwych rozwiązań. Otworzyły mi także oczy na *status quo* istniejące na gruncie prawa europejskiego oraz na jego konsekwencje, które dalece przewyższyły to, co było możliwe do przewidzenia w momencie podjęcia decyzji o nadaniu takiego kształtu powyższemu instrumentowi prawa europejskiego.

Poniższa monografia składa się z pięciu rozdziałów, przy czym ustalenie ich kolejności było jednym z większych wyzwań związanych z całą pracą.

Rozdział 1 w sposób naturalny analizuje problematykę prawa właściwego dla przedmiotu ochrony. Rozważania toczone są dwutorowo – najpierw analizie poddane są te systemy, które nie przewidują odrębnej normy wskazującej na prawo właściwe dla dobrego imienia. Celem rozważań będzie poszukiwanie odpowiedzi na pytanie dotyczące powodu takiego stanu rzeczy. Na drugim biegunie znajdują się natomiast te porządki, które zawierają zasadę kolizyjną dla treści oraz znaczenia

praw osobowości. Jako że jednym z nich jest ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. Nr 80, poz. 432 z późn. zm.), jej zostanie poświęcona szczególna uwaga. Rozważania zostaną więc skupione zarówno na łączniku przewidzianym w art. 16 ust. 1 p.p.m., jak i na jego ocenie.

Dalsze części pracy dotyczą już ochrony dobrego imienia. Problematyka ta jest przedmiotem regulacji art. 16 ust. 2 i 3 p.p.m., co jest efektem wyłączenia tego zagadnienia spod zakresu regulacji rozporządzenia Rzym II. Biorąc pod uwagę chronologię, to właśnie tej kwestii należało poświęcić uwagę w rozdziale 2. Takie ułożenie rozważań, choć systemowo poprawne, nie pozwoliłoby na przybliżenie w pierwszej kolejności znaczenia każdego z łączników, wykorzystywanych w różnych systemach prawnych do ustalenia prawa właściwego dla ochrony dobrego imienia wraz z zaletami oraz wadami. Z tego powodu rozdział 2 dotyczy ochrony dobrego imienia w systemach prawa kontynentalnego, pomimo że pozostawienie tej problematyki w rękach krajowych ustawodawców jest konsekwencją decyzji podjętej na etapie legislacji europejskiej. Analogicznie do rozdziału 1, ta część pracy oddzielnie analizuje te systemy, które przewidują odrębną normę kolizyjną tycającą się tej problematyki, od tych porządków, które zaliczają ją do zakresu zasady ogólnej deliktowej. Jako że do pierwszej z tych grup zalicza się także krajowy porządek prawny, jemu zostanie poświęcona szczególna uwaga. Następnie rozważania zostaną przeniesione na grunt *legis responsi* oraz klauzuli porządku publicznego, która dla omawianego zagadnienia ma niebagatelne znaczenie.

Rozdział 3 przybliży rozwiązania istniejące w przedmiocie prawa właściwego dla ochrony dobrego imienia w systemach *common law*. W tym przypadku rozważania zostaną poprowadzone szerzej i przed przejściem do zagadnienia podstawowego przedstawione będzie tło, na jakim zasada kolizyjna dla ochrony dobrego imienia funkcjonuje. Bez takiego wprowadzenia analiza szczegółowa, bez osadzenia w rzeczywistości systemów anglosaskich, nie byłaby czytelna.

Kolejna część pracy – rozdział 4 – opisuje rozwój wydarzeń na arenie europejskiej oraz powody wyłączenia prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prawa do prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia, spod zakresu regulacji rozporządzenia Rzym II. Jest to jeden z przykładów przegranej prawa z polityką i to bardzo bolesny, jako że w momencie podejmowania decyzji w tym zakresie żaden z unijnych polityków nie wyobrażał

sobie, jak potężnym echem odbije się ta decyzja na arenie międzynarodowej i jakie konsekwencje przyniesienie.

Ostatni rozdział jest poświęcony przybliżeniu możliwych scenariuszy na przyszłość oraz postulatów, jakie są wysuwane w literaturze przedmiotu co do wypełnienia luki powstałej w wyniku wyłączenia z art. 1 ust. 2 lit. g rozporządzenia Rzym II. Rozważania zostaną zamknięte próbą wskazania możliwego scenariusza na przyszłość oraz opinią autorki co do europejskiej zasady kolizyjnej wyznaczającej prawo właściwe dla ochrony dobrego imienia, które to prawo mogłoby potencjalnie zyskać szerszą akceptację.

Na bazie powyższego wprowadzenia oraz oddawanej w ręce monografii wypada wyrazić życzenie, aby pochodzący z amerykańskiej publikacji z lat 50. cytat poprzedzający niniejszy wstęp z racji zarówno upływu czasu, jak i zmiany podejścia do kolizjonistyki okazał się już nieaktualny. Niniejsza rozprawa jest przy tym nieśmiałą próbą zaprzeczenia mu.

Rozdział 1

Prawo właściwe dla dobrego imienia

1.1. Uwagi ogólne

W niniejszym rozdziale przedmiotem omówienia są reguły prawa prywatnego międzynarodowego wyznaczające prawo właściwe dla dobrego imienia. W tej kwestii na płaszczyźnie prawoporównawczej można jednak wskazać na dwa skrajne poglądy. Zgodnie z pierwszym potrzeba wyodrębnienia niezależnej zasady kolizyjnej dotyczącej tego zagadnienia nie istnieje i wystarczające jest oparcie się na regulacji prawa właściwego dla ochrony dobra osobistego, które uległo naruszeniu. Stanowisko to jest szczególnie reprezentowane w doktrynie niemieckiej. Jemu zostanie poświęcona uwaga w początkowej części rozważań.

Następnie analizie zostanie poddane stanowisko przewidujące rozdzielenie z punktu widzenia prawa prywatnego międzynarodowego normy wskazującej na prawo właściwe dla dóbr osobistych od reguły kolizyjnej dotyczącej ich ochrony. W tym zakresie można wyodrębnić dwie główne drogi rozwoju, różniące się przesłankami, z których wywodzony był zastosowany łącznik. Zgodnie z pierwszą, reprezentowaną przez naukę włoską oraz portugalską, punktem wyjścia było zagadnienie prawa właściwego dla nazwiska, któremu z perspektywy prawa prywatnego międzynarodowego przypisywano znaczenie samoistne. Następnie, w wyniku rozwoju doktryny, objęło ono swoim zakresem pozostałe zindywidualizowane i skonkretyzowane dobra odnoszące się do sfery uczuć ludzkich¹. Z odmienną sytuacją mamy do czynienia na gruncie krajowym, gdzie dobro osobiste było objęte zakresem statutu personal-

¹ Parafrazując stwierdzenie z wyroku SN z dnia 10 lipca 1975 r., I CR 356/75, OSP 1976, z. 12, poz. 232.

nego². Wydaje się, iż źródłem takiego postrzegania dóbr osobistych z perspektywy kolizyjnej było ich definiowanie jako zespołu cech osobistych człowieka³, co przy ujęciu statutu personalnego jako porządku prawnego, do którego trzeba się kierować we wszystkich sprawach z osobą związanych, czyli jej atrybutów osobistych⁴, w sposób oczywisty skutkowało zaliczeniem dóbr osobistych do tegoż statutu⁵. W takiej sytuacji, w razie poszukiwania prawa właściwego dla ochrony naruszonego dobra, ustalenie jego treści przybierało postać kwestii wstępnej.

Taka rozbieżność w rozwoju porządków prawnych przewidujących dla istnienia i treści dóbr osobistych odrębną normę kolizyjną nie powinna dziwić, jeśli weźmiemy pod uwagę odmienności w losach państw, które w swojej regulacji kolizyjnej odróżniają normę kolizyjną odnoszącą się do dobra osobistego od zasady wskazującej na prawo właściwe dla jego ochrony. Warto zaznaczyć, iż zarówno Polska, jak i Włochy oraz Portugalia są zaliczane do państw emigracyjnych⁶, lecz w przypadku tych ostatnich problematyka prawa właściwego dla nazwiska ze zrozumiałych powodów była zdecydowanie częściej przedmiotem analizy niż w przypadku obywateli polskich. Z racji zamknięcia granic i ograniczenia powrotu z emigracji, w rodzimej kolizjonistyce do końca lat 80. zagadnienie prawa właściwego dla nazwiska nie miało większego znaczenia praktycznego. Z tych przyczyn w trakcie rozwoju zarówno doktryny włoskiej, jak i portugalskiej w przedmiocie prawa właściwego dla dobra osobistego służącego do identyfikacji człowieka problem nie miał doniosłej wagi na gruncie krajowym. W tym, w opinii autorki ni-

² B. Walaszek, M. Sośniak, *Zarys prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 1973, s. 141.

³ Dla przykładu warto przytoczyć orzeczenie SN z dnia 10 czerwca 1977 r., II CR 187/77, LEX nr 7947, definiujące dobra osobiste jako „ogół czynników mających na celu zapewnienie obywatelowi rozwoju jego osobowości, ochronę jego egzystencji i zapewnienie mu prawa do korzystania z tych dóbr, które są dostępne na danym etapie rozwoju społeczno-ekonomicznego społeczeństwa, a które sprzyjają zachowaniu cech odrębności i związaniu ze społeczeństwem, w którym żyje”.

⁴ W. Ludwiczak, *Międzynarodowe prawo prywatne*, Poznań 1996, s. 160.

⁵ G. Tedeschi, zwracając uwagę na terminologię, dokonuje rozróżnienia pomiędzy terminami „statut personalny”, „prawo personalne” w rozumieniu kontynentalnym oraz *common law*. Zob. G. Tedeschi, „*Personal Status*” and „*Statut personnel*”, *McGill Law Journal* 1969, vol. 15, s. 452 i n.

⁶ M. Duszczyk, *Doświadczenia wybranych państw członkowskich Unii Europejskiej w zakresie migracji powrotnych*, CMR Working Papers, Prace Migracyjne 2007, no. 21/79, s. 5 i n.

niejszej rozprawy, należy upatrywać czynniki, które zadecydowały o odmiennych źródłach wyodrębnienia samoistnej reguły kolizyjnej dla dóbr osobistych. Ta odmienna geneza nie zmienia jednak faktu, iż rozwój prawa prywatnego międzynarodowego w analizowanym zakresie we wskazanych trzech państwach doprowadził do identycznego rozwiązania polegającego na objęciu tej problematyki kolizyjnej identycznym łącznikiem.

1.2. Porządki prawne, które nie przewidują odrębnych rozwiązań kolizyjnych dla dóbr osobistych

Jak już wspomniano we wstępie – aktualnie można wyodrębnić jedynie trzy państwa, które w swoim porządku kolizyjnym przewidują odrębną normę kolizyjną istnienia oraz treści dobra osobistego. Przedstawiciele doktryny w pozostałych krajach, optując za rozwiązaniem nieprzewidującym takiego rozczłonkowania statutu, wysuwają na poparcie takiego stanowiska liczne argumenty. Szczególnie zaciekle dyskusja odnośnie do analizowanej kwestii miała miejsce w nauce niemieckiej, stąd zasadne wydaje się przywołanie argumentów popierających takie ujęcie, jakie zostały wysunięte na gruncie tamtejszego porządku kolizyjnego.

Próby systematyki stanowisk opowiadających się za brakiem konieczności rozdzielania statutów i odróżnienia normy kolizyjnej odnoszącej się do istnienia i treści dóbr osobistych od zasady wyznaczającej prawo właściwe dla ich ochrony podjęła się Elsa Dias Oliveira⁷. Jej zdaniem wśród przedstawicieli tej doktryny można wskazać na dwie podstawowe koncepcje. Pierwsza z nich na płaszczyźnie materialnoprawnej nie uznaje autonomii dóbr osobistych, przyznając im jedynie charakter defensywny. Oznacza to, iż doniosłość prawna dóbr osobistych ujawnia się dopiero w obliczu bezprawnego wkroczenia w nie⁸.

⁷ E.D. Oliveira, *Da responsabilidade civil extracontratual por violação de direitos de personalidade em Direito Internacional Privado*, Coimbra 2011, s. 243.

⁸ P. Bourel, *Du rattachement de quelques délits spéciaux en droit international privé*, Recueil des Cours de l'Académie de Droit International de La Haye 1989, vol. 214, s. 326. Należy jednak wskazać, iż twierdzenie powołane przez P. Bourela mogło być zasadne odnośnie do prawa francuskiego, lecz jedynie do lat 50. XX wieku. Wówczas to bowiem doktryna odmawiała dobrom osobistym charakteru praw podmiotowych. Tak R. Nerson, *Les droits extrapatrimoniaux*, Lyon 1939; P. Roubier, *Droits subjectif et situations juridi-*

W konsekwencji, w tych porządkach prawnych, w których dobra osobiste nie mają charakteru autonomicznych praw podmiotowych, a ich znaczenie ogranicza się do objęcia ich ochroną przed bezprawnym naruszeniem, nie powinno być zaskoczeniem, iż konstrukcja ta znajduje odbicie w regulacji kolizyjnej⁹. Stąd na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego przy takim ujęciu praw osobistych postuluje się oprzec prawo właściwe na łączniku państwa *forum* zgodnie z zasadą dotyczącą deliktów¹⁰. Taka sytuacja bez wątplenia występuje w prawie angielskim. Nie zna ono bowiem koncepcji dóbr osobistych jako prawa podmiotowego, a przesłanki uprawniające osobę, której dobre imię zostało naruszone, są wywodzone z orzecznictwa¹¹. Regulacja angielska stanowi więc katalog czynów niedozwolonych, które są głęboko zakorzenione w swoich historycznych źródłach. Nie istnieje przy tym żadna ogólna zasada stanowiąca o odpowiedzialności deliktowej (choć jak wskazuje literatura, obecnie rolę taką zaczyna odgrywać klauzula stanowiąca o niedołożeniu należytej staranności¹²) ani norma jednoznacznie wskazująca na przedmiot ochrony¹³. Mając to na uwadze, należy stwierdzić, że oczywisty wydaje się brak w prawie kolizyjnym normy, która wskazywałaby na prawo właściwe dla istnienia oraz treści dobra osobistego, gdyż w razie gdyby prawem tym było prawo angielskie, nie istniałaby regulacja materialna, na którą taka norma prawa prywatnego międzynarodowego wskazywałaby.

Dруга z koncepcji opowiadającej się za brakiem konieczności dokonania analizowanego rozróżnienia występuje na gruncie tych porząd-

ques, Dalioz 1963. Stanowisko to uległo jednak zmianie i obecnie doktryna francuska zgodnie opowiada się za oparciem konstrukcji dóbr osobistych na konstrukcji prawa podmiotowego. Tak H. Beverley-Smith, A. Ohly, A. Lucas-Schloetter, *Privacy, Property and Personality. Civil Law Perspectives on Commercial Appropriation*, Cambridge 2005, s. 151.

⁹ E.D. Oliveira, *Da responsabilidade...*, s. 243.

¹⁰ W. Wengler, F.A. Moreira, *A Responsabilidade por facto ilícito em direito internacional privado: tentativa de uma nova construção*, Coimbra 1974, s. 101.

¹¹ W.V.H. Roger, *The Protection of Personality Rights against Invasion by Mass Media in England* (w:) H. Koziol, A. Warzilek (red.), *Persönlichkeitsschutz gegenüber Massenmedien. The Protection of Personality Rights against Invasion by Mass Media*, Wien 2005, s. 59 i n.; R. Wacks, *Why there will never be an English common law privacy tort* (w:) A.T. Kenyon, M. Richardson (red.), *New Dimensions in Privacy Law. International and Comparative Perspective*, Cambridge 2006, s. 154 i n.

¹² P. Milmo, W.V.H. Rogers (red.), *Gatley on Libel and Slander*, London 2004, s. 17.

¹³ V.H. Harpwood, *Modern Tort Law*, New York 2009, s. 371.

ków prawnych, które wprawdzie uznają byt autonomiczny dóbr osobistych i traktują ich naruszenie jako okoliczność uruchamiającą ich ochronę, jednak nie uzależniają jej jedynie od bezprawności. Ochrona jest bowiem przyznawana w sytuacji niezgodności zachowania sprawcy z jego obowiązkami ustanowionymi przez porządek prawny, polegającej na wkroczeniu w przysługujące uprawnionemu prawa osobiste o treści zakreślonej przez ten porządek. Z taką tezą można spotkać się na tle prawa niemieckiego¹⁴. Na bazie tego twierdzenia Elsa Dias Oliveira zalicza prawo niemieckie do drugiej kategorii porządków prawnych, które z racji negacji charakteru podmiotowego dóbr osobistych na płaszczyźnie kolizyjnoprawnej nie widzą potrzeby przeprowadzania analizy odnośnie do ich istnienia i treści, lecz optują za wykorzystaniem jedynie normy stanowiącej o prawie właściwym w razie naruszenia dobra¹⁵. Twierdzenie to należy jednak uznać za niepoprawne. Co do charakteru dóbr osobistych w prawie niemieckim obecnie panuje bowiem zgodność i oparcie ich na konstrukcji prawa podmiotowego nie jest negowane¹⁶.

Wydaje się, iż rozwiązanie dylematu co do przyczyn niewyodrębnienia przez niektóre porządki prawne normy kolizyjnej odnoszącej się do istnienia oraz treści dóbr osobistych należy raczej poszukiwać w ujęciu materialnoprawnym omawianego zagadnienia. Jak łatwo bowiem zauważyć, prawo niemieckie, statuując ochronę dóbr osobistych, nie wspomina o ich bycie. Istnienie dóbr i oparcie ich na konstrukcji praw podmiotowych jest przy tym w literaturze wywodzone właśnie z normy zakazowej, której rolą jest określenie sfery absolutnych uprawnień podmiotu¹⁷. Tak więc przy ujęciu dóbr osobistych jako wartości, której naruszenie uruchamia mechanizm ochronny, nie powinno dziwić, iż dokonywanie analizy co do ich istnienia i zakresu jawić się może jako nadmierna uciążliwość. Co więcej, gdy dobra osobiste wywodzą się z normy stanowiącej o roszczeniach przysługujących w razie ich naruszenia, odpowiedź na pytanie o ich zakres jest w istocie określone zakresem ochrony.

¹⁴ R. Wagner, *Zur Anknüpfung der Frage nach dem Bestehen von Persönlichkeitsrechten im außervertraglichen Schuldrecht*, JZ 1993, no. 21, s. 1037.

¹⁵ E. D. Oliveira, *Da responsabilidade...*, s. 244.

¹⁶ K. Larenz, C.W. Canars, *Lehrbuch des Schuldrechts*, vol. 2, München 1994, s. 350.

¹⁷ H. Beverley-Smith, A. Ohly, A. Lucas-Schloetter, *Privacy, Property and Personality...*, s. 97.

Na bazie powyższych spostrzeżeń należy przywołać argumenty wysuwane w omawianym zakresie na gruncie prawa niemieckiego. W pierwszej kolejności powołać trzeba twierdzenie autorstwa K. Waechtera Friedrich, która twierdzi, że ochrona praw osobowości jest realizowana na podstawie konkretnego stanu faktycznego, stąd rozdzielenie interpretacji dotyczącej samego istnienia oraz treści chronionego dobra od normy stanowiącej o konsekwencjach naruszenia jest sztuczną konstrukcją¹⁸. Haimo Schack dodaje przy tym, iż w przypadku każdego dobra odnoszącego się do sfery osobowości ludzkiej ochrona polega na określeniu jego granic w zestawieniu z innym dobrem prawnie chronionym. Z takiej tezy wywodzi on, że żadne dobro osobiste nie ma ściśle określonej treści. Konsekwencją takiego stanowiska, zgodnie z ujęciem prezentowanym przez tego autora, jest brak konieczności odróżnienia normy kolizyjnej odnoszącej się do istnienia i treści dobra od przesłanek jego naruszenia, gdyż w istocie chodzi o jedno i to samo zagadnienie¹⁹. Inny argument jest podnoszony przez Hansa Jürgena Sonnenbergera. Powołując się na przykład wkraczania w prywatność osób fizycznych, wskazuje on, że sfera ta jest objęta ochroną przeciwko określonym bezprawnym czynom. Z takiej konstatacji autor wywodzi właściwość statutu deliktowego, który obejmuje swoim zakresem zarówno samo dobro, jak i kwestie związane z jego naruszeniem²⁰.

W ocenie autorki niniejszego opracowania stanowisko tych porządków prawnych, które z perspektywy kolizyjnej nie dokonują odróżnienia normy odnoszącej się do istnienia dobra osobistego od zasady wskazującej na prawo właściwe dla jego ochrony, należy tłumaczyć kształtem regulacji prawa wewnętrznego. Nie powinno bowiem dziwić, że prawo prywatne międzynarodowe i istniejące w nim rozwiązania pozostają pod dużym wpływem prawa materialnego państwa, w obrębie którego mają moc wiążącą. W powyższych wywodach jako przykład podano rozwiązania istniejące w Wielkiej Brytanii oraz Niemczech. W obu tych jurysdykcjach brakuje normy deklarującej istnienie praw osobistych,

¹⁸ K. Friedrich, *Internationaler Persönlichkeitsrechtsschutz bei unerlaubter Vermarktung*, München 2003, s. 113.

¹⁹ H. Schack, *Rechtsschutz gegen grenzüberschreitende Persönlichkeitsrechts keine Rolle* (w:) H. Hübner (red.) *Das Persönlichkeitsrecht im Spannungsfeld zwischen Informationsauftrag und Menschenwürde*, München 1989, s. 117

²⁰ H.J. Sonnenberger, *Der Persönlichkeitsrechtsschutz nach den art. 40–42* (w:) P. Gottwald, D. Henrich (red.), *Festschrift für Dieter Henrich zum 70. Geburtstag* 1. Dezember 2000, Bielefeld 2000, s. 582.

lecz są one objęte ochroną bądź przez zasadę stanowiącą o roszczeniu przysługującym uprawnionemu w razie bezprawnego naruszenia dóbr²¹, bądź przez normy mające charakter zakazowy²², dokonywanie przez prawników wywodzących się z takich porządków prawnych na płaszczyźnie kolizyjnej analizy treści dobra byłoby zabiegiem obcym dla ich praktyk prawniczych. Z tego powodu brak normy analogicznej do rodzimego art. 16 p.p.m. nie powinien dziwić.

1.3. Porządki prawne, które przewidują odrębne rozwiązania kolizyjne dla dóbr osobistych

1.3.1. Uwagi ogólne

Na przeciwnym biegunie do opisanych powyżej porządków prawnych, które nie przewidują w swoich rozwiązaniach kolizyjnych normy wskazującej na prawo właściwe dla dobra osobistego, poprzestając jedynie na jej ochronie, pozostają te jurysdykcje, które z perspektywy kolizyjnej dokonują owej dyferencjacji. Tłumacząc takie stanowisko, analogicznie do przypadku poszukiwania odpowiedzi na brak takowej regulacji należy jego przyczyny poszukiwać w rozwiązaniach materialnoprawnych istniejących w omawianych porządkach. Oprócz prawa krajowego, które do tego zagadnienia odnosi się w art. 23 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)²³, podobną, choć nietożsamą regulację odnajdzie-

²¹ Jak ma to miejsce w art. 823 BGB. Zob. M. Lijowska, *Koncepcja ogólnego prawa osobistości w niemieckim i polskim prawie cywilnym*, KPP 2001, z. 4, s. 713 i n.

²² G. Westkamp, *Celebrity Rights in the UK after the Human Rights Act: Confidentiality, Privacy and Publicity*. (w:) P. Machnikowski (red.), *Prace z prawa cywilnego dla uczczenia pamięci Profesora Jana Kosika*, Wrocław 2009; tegoż, *Privacy & Publicity – Schutz und Kommerzialisierung der Persönlichkeit im modernen britischen Common Law*, Baden-Baden 2011.

²³ Art. 23 k.c. deklaruje, iż „dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach”.

my w prawie włoskim²⁴ oraz portugalskim²⁵. W obu przypadkach sprowadza się ona do istnienia norm deklarujących przysługiwanie praw osobistych. Nie powinno więc dziwić ujęcie tej kwestii w prawie kolizyjnym, gdyż przeprowadzenie analizy dotyczącej istnienia i treści uprawnienia osobistego, które jest zakorzenione w wewnętrznym porządku prawnym, jest powielane przez regulacje prawa prywatnego międzynarodowego.

Jak zostanie to jednak wykazane, rozwój w przypadku prawa włoskiego i portugalskiego był inny niż w regulacji i doktrynie krajowej. Powód tej odmienności został już zasugerowany we wstępie do tego rozdziału – w ocenie autorki przyczyną różnic w etymologii normy kolizyjnej wskazującej na prawo właściwe dla istnienia i treści dóbr osobistych jest odmiennosc historii narodu polskiego z jednej strony oraz Włochów i Portugalczyków z drugiej. Owe różnice wiążące się z mobilnością ludności zamieszkującej Półwysep Apeniński oraz wschodnią część Półwyspu Iberyjskiego, której to mobilności naród polski w drugiej połowie XX wieku był pozbawiony, bezpośrednio przełożyły się na odmienny rozwój prawa kolizyjnego.

Poniższe rozważania zostaną rozpoczęte od przybliżenia rozwoju norm stanowiących o prawie właściwym dla dóbr osobistych we włoskim oraz portugalskim prawie prywatnym międzynarodowym. Będą one stanowiły grunt do analizy rodzimego rozwiązania, mającego wprawdzie odmienną etymologię, jednakże wykorzystującego tożsamy

²⁴ Przykładem może być art. 6 włoskiego kodeksu cywilnego stanowiący o prawie do nazwiska. Odnośnie do tematu niniejszej rozprawy warto dodać, iż w doktrynie włoskiej dokonuje się rozróżnienia na prawo do honoru oraz prawo do dobrego imienia. Pierwsze, zwane także subiektywnym honorem, odnosi się do świadomości oraz odczuć, jakie podmiot odnosi do cech go charakteryzujących, natomiast drugie, zwane obiektywnym honorem, dotyczy odbioru społecznego. Tak A. Giuffrida, *Il diritto all'onore, alla reputazione e al decoro* (w:) P. Centon (red.), *Il diritto privato nella giurisprudenza. Le persone, III, Diritti della personalità*, Padova 1998, s. 364. Ogólnie o dobrach osobistych w prawie włoskim zob. A. Zaccaria, M. Faccioli, *The Protection of Personality Rights against Invasion by Mass Media in Italy* (w:) H. Koziol, A. Warzilek (red.), *Persönlichkeitsschutz gegenüber...*, s. 181 i n.

²⁵ W prawie portugalskim norma stanowiąca w sposób pozytywny o prawie do dobrego imienia, prywatności, intymności, wizerunku oraz własnym słowom jest statutowana przez art. 3 ustawy prawo prasowe (Lei de Imprensa no. 2/99). Za G. Brüggemeier, A. Colombi Ciacchi, P. O'Callaghan (red.), *Personality Rights in European Tort Law*, Cambridge 2010, s. 120. Ogólnie o dobrach osobistych w prawie portugalskim C. von Bar, U. Drobniig, *The Interaction of Contract Law And Tort And Property Law in Europe: A Comparative Study*, Muenchen 2004, s. 33.

łącznik. Ze względu na fakt, iż polska ustawa stanowi najważniejszy i centralny punkt analizy, art. 16 ust. 1 p.p.m. zostanie poddany analizie w ostatniej części omówienia.

1.3.2. Doktryna włoska i portugalska

Jak już wskazywano, w doktrynie włoskiej i portugalskiej dobrem osobistym, które w pierwszej kolejności znalazło się w orbicie zainteresowania prawa prywatnego międzynarodowego, było nazwisko. W żadnym razie taki stan rzeczy nie powinien dziwić – problem transgranicznego naruszenia dobrego imienia pojawił się po umiędzynarodowieniu dystrybucji słowa pisanego, czyli na przełomie lat 80. i 90. XX wieku. Wówczas to bowiem informacja stała się towarem, a granice przestały już precyzyjnie wyznaczać zasięg każdorazowej publikacji. Problem znacznie zintensyfikowało pojawienie się Internetu, który całkowicie zminimalizował znaczenie terytorium określonego państwa jako lokalizacji szkody wyrządzonej przez wkroczenie w czyjeś dobre imię. Przywołując słowa Rzecznika Generalnego, można stwierdzić, że Internet przekształcił naszą koncepcję przestrzenno-terytorialną komunikowania się i dokonał globalizacji stosunków społecznych, jednocześnie minimalizując znaczenie regionalne lub państwowe²⁶. Tym samym problem prawa właściwego dla zniesławienia nabrał doniosłego znaczenia.

Przed rewolucją techniczną, jaką było upowszechnienie się Internetu, z uwagi na mobilność ludzi oraz coraz częstsze małżeństwa zawierane pomiędzy osobami pochodzącymi z różnych państw, a także posiadanie przez takie pary potomstwa znaczącą trudnością okazało się określenie prawa właściwego dla identyfikacji osobowej zarówno małżonków, jak i ich dzieci. Problematyka dotyczyła więc dobra osobistego, jakim jest nazwisko. Ciekawe jest przy tym to, iż norma kolizyjna dotycząca prawa właściwego dla dóbr osobistych znajduje się w regulacjach państw, które są stronami Konwencji Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego nr 19 o prawie właściwym dla imion i nazwisk, sporządzonej w Monachium dnia 5 września 1980 r., zwanej także konwencją mona-

²⁶ Opinia Rzecznika Generalnego Pedra Cruza Villalóna przedstawiona w dniu 29 marca 2011 r. do spraw połączonych C-509/09 *eDate Advertising GmbH v. X* oraz C-161/10 *Olivier Martinez, Robert Martinez v. Société MGN Limited*, www.curia.europa.eu.

chijską²⁷. Można więc pokusić się o tezę, iż wyodrębnienie normy odnoszącej się do dóbr osobistych, będącej w istocie powieleniem treści art. 1 ust. 1 konwencji monachijskiej z szerszym zakresem zastosowania, swoje źródło ma właśnie z tej konwencji²⁸.

Taki historyczny rozwój miał miejsce w regulacji kolizyjnej zarówno Włoch, jak i Portugalii. W obu porządkach wewnętrznych regulacja dotycząca prawa właściwego dla nazwiska była prototypem normy kolizyjnej mającej za swój przedmiot dobra osobiste jako kategorię zbiorczą. Ze względu na taką drogę rozwoju poniższe rozważania będą dotyczyły zarówno prawa właściwego dla nazwiska²⁹, jak i konwencji monachijskiej. Po ich przedstawieniu przybliżone zostaną stanowiska doktryny włoskiej oraz portugalskiej co do normy prawa prywatnego międzynarodowego wskazującej na prawo właściwe dla praw osobistych jako kategorii zbiorczej.

W doktrynie odnośnie do prawa właściwego dla nazwiska dyskusja toczyła się przez wiele lat. Wskazywano, iż łącznik kolizyjny uzależniony jest od sposobu rozumienia tego dobra. Jeśli więc ujmujemy nazwisko jako wartość konstytuującą tożsamość podmiotu, wówczas powinno ono być regulowane przez statut personalny. Jeżeli z kolei zdefiniujemy

²⁷ Oprócz Włoch i Portugalii stronami konwencji monachijskiej są także Hiszpania oraz Kraj Basków. Zob. F. Pignataro, *L'entrata In vigore Della convezione di Monaco sulla legge da applicare ai cognomi e ai nomi*, Nuove leggi civili commentate 1991, s. 1055; G. Struycken, *La Convezione di Monaco sulla legge applicabile ai cognomi e ai nomi*, Rivista di diritto internazionale 1996, s. 102.

²⁸ Tak też F. Seatzu, *Sulla tutela del nome e della personalità nel nuovo diritto internazionale privato italiano*, Il diritto di famiglia e delle persone 1997, s. 379.

²⁹ Na temat kolizyjnych aspektów nazwiska w prawie polskim zob. A. Mączyński, *Kolizyjna problematyka nazwiska* (w:) J. Gudowski, K. Weitz (red.), *Aurea praxis, aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, Warszawa 2011, s. 2391 i n.; tenże, *Statut personalny osób fizycznych. Refleksje de lege lata i de lege ferenda* (w:) W. Uruszczak (red.), P. Święcicka, A. Kremer, *Leges sapere. Studia i prace dedykowane profesorowi Januszowi Sondlowi w pięćdziesiąt rocznicę pracy naukowej*, Kraków 2008, s. 326; M. Pazdan, *Nazwisko w prawie prywatnym międzynarodowym* (w:) J. Gołaczyński, P. Machnikowski (red.), *Księga pamiątkowa ku czci profesora Edwarda Gniewka*, Warszawa 2010, s. 445 i n.; J. Poczobut, *Osoby, pełnomocnictwo, czynności prawne i dawność w projekcie ustawy o prawie prywatnym międzynarodowym z września 2004 r. – wprowadzenie do dyskusji* (w:) A. Łazowski, R. Ostrihansky (red.), *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej. Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin Profesora Eugeniusza Pionka*, Kraków 2005, s. 695–696; P. Wypych, *Prawo właściwe dla nabycia i zmiany nazwiska* (w:) P. Kasprzyk (red.), *Prawo rodzinne w Polsce i Europie*, Lublin 2005, s. 564; A. Dorabalska, *Między normą kolizyjną a instytucją uznania – nazwisko w orzecznictwie TS*, EPS 2011, nr 3.

nazwisko jako cechę nierozzerwalnie związaną ze stosunkiem rodzinnym, z którego się wywodzi, to prawo właściwe powinno wynikać z owego stosunku rodzinnego³⁰. Przykładem drugiego ze wskazanych stanowisk była doktryna niemiecka aż do pierwszej połowy lat 70. XX wieku³¹. Takie stanowisko spotkało się jednak z krytyką. Zarzucano mu, iż poddanie nazwiska kobiety, która wstąpiła w związek małżeński, statutowi rodzinnemu może doprowadzić do sytuacji wskazania przez regułę kolizyjną nazwiska różniącego się od nazwiska widniejącego w dokumencie, którym osoba ta się legitymuje³². Mogłoby to także godzić w konstytucyjną zasadę równości pomiędzy kobietą i mężczyzną³³. Argumentacja ta została następnie odpowiednio zastosowana w przedmiocie imienia dziecka³⁴. Doprowadziło to do zmiany stanowiska i przyjęcia, iż prawo właściwe dla nazwiska powinno być poddane temu samemu łącznikowi, który rządzi statutem personalnym. Taka sama interpretacja istnieje w prawie szwajcarskim, hiszpańskim, austriackim, niemieckim oraz belgijskim³⁵. Uznawano, iż takie ujęcie zapewni z jednej strony kontynuację identyfikacji osoby fizycznej w czasie, natomiast z drugiej – jej stabilizację w przypadku przeniesienia się osoby do innego kraju, a więc – kontynuację w przestrzeni. Było to także spowodowane przededefiniowaniem nazwiska jako dobra i ujmowaniem go jako instrumentu wyrażania osobowości osoby noszącej nazwisko, a nie sposobu oznaczenia jej przynależności do danej rodziny

³⁰ G. Rossolillo, *Identità personale e diritto internazionale privato*, Milano 2009, s. 9.

³¹ Wyrazem takiego stanowiska było chociażby orzeczenie Bayerisches Oberstes Landegericht 20.04.1955 (w:) *Revue critique* 1956, s. 86.

³² Wyrok Bundesgerichtshof z dnia 12 maja 1971 r., *Neue Juristische Wochenschrift* 1971, s. 1516. Zob. W. Wengler, *Der Name der natürlichen Person im internationalen Privatrechts*, Standesamt 1973, no. 9, s. 205; tenże, *Zum Internationalen Privatrecht des Namens* (w:) D. Henrich (red.), *Festschrift für Karl Firsching zum 70. Geburtstag*, München 1985, s. 327 i n.

³³ Wyrok Bundesverfassungsgericht z dnia 5 marca 1991 r. za E. Jayme, *Cognome e protezione dell'identità della persona (con particolare riguardo alla recente legislazione tedesca e con spunti di diritto internazionale privato)*, *Rivista di diritto civile* 1994, s. 853.

³⁴ Wyrok Bundesgerichtshof z dnia 2 marca 1979 r., *Neue Juristische Wochenschrift* 1979, s. 1775.

³⁵ M. Scherer, *Le nom en droit international privé. Etude de droit comparé français et allemand*, Paris 2004, s. 154. Warto przy tym wskazać, iż w innych porządkach prawnych, jak chociażby we francuskim prawie prywatnym międzynarodowym, stanowisko nie jest jednoznaczne. Z kolei w prawie węgierskim prawo do nazwiska jest jednoznacznie poddane statutowi rodzinnemu.

czy rodu³⁶. Pogląd ten jest także wyrażony w konwencji monachijskiej, która oparła prawo właściwe dla imienia i nazwiska na łączniku obywatelstwa (art. 1 ust. 1 konwencji monachijskiej). Nie jest to jednak stanowisko powielane przez wszystkie porządki prawne, gdyż niektóre z nich posługują się łącznikiem miejsca zamieszkania³⁷, inne z kolei przyznają stronom możliwość wyboru prawa³⁸. Stanowisko łączące prawo właściwe dla nazwiska z obywatelstwem było także przyjmowane jako założenie konstrukcyjne przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej³⁹.

Pomimo świadomości celowości określenia normy kolizyjnej dla dobra osobistego, jakim jest imię i nazwisko osoby fizycznej, w doktrynie wyrażane były wątpliwości co do pozostałych dóbr osobistych. W zakresie zasady wyznaczającej prawo właściwe dla dóbr osobistych, odmiennej od normy dotyczącej ich ochrony, można wyodrębnić różnorodne poglądy. Przeciwnicy uwzględnienia dóbr osobistych w regulacjach kolizyjnych wskazywali przede wszystkim na aspekty publicznoprawne przeważające w problematyce wartości niematerialnych związanych z jednostką ludzką, które jednoznacznie wyłączały omawia-

³⁶ G. Rossolillo, *Identità personale...*, s. 10. Warto też wskazać, iż w doktrynie były podnoszone wątpliwości co do ewentualnej możliwości zastosowania łącznika miejsca lokalizacji rejestru, który będzie dokonywał wpisu imienia i nazwiska osoby. Pogląd ten został jednak odrzucony z uwagi na interes uprawnionego przeważający nad ewentualnymi trudnościami spowodowanymi wpisem. Tak *Explanatory Report adopted by the General Assembly on 3 September 1980 in Munich* do konwencji monachijskiej, dostępny na stronie internetowej <http://www.ciecl.org/Conventions/Conv19Angl.pdf>.

³⁷ Tak np. prawo szwajcarskie, za A. Mączyński, *Kolizyjna problematyka nazwiska...*, s. 2418.

³⁸ Tak np. prawo niemieckie, za E. Jayme, *Cognome e protezione...*, s. 857.

³⁹ Wprawdzie w niniejszej rozprawie część przytoczanych orzeczeń została wydana przez Trybunał przed ogłoszeniem Traktatu o Unii Europejskiej, gdy zgodnie z obowiązującą terminologią organ ten nazywany był Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości, jednak w dalszej części rozważań jednolicie będą odwoływała się do terminologii wynikającej z Traktatu o Unii Europejskiej. W konsekwencji Trybunał będzie więc określanym mianem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Wyroki TSUE: z dnia 11 maja 2011 r. w sprawie C-391/09 *Malgožata Runevič-Vardyn i Łukasz Paweł Wardyn v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija i inni*, LEX nr 787301, z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie C-168/91 *Christos Konstantinidis v. Stadt Allensteig i Landratsamt Calw-Ordnungsamt*, ECR 1993, s. I-1191, z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-148/02 *Carlos García Avello v. Państwo Belgijskie*, ECR 2003, s. I-11613, z dnia 14 października 2008 r. w sprawie C-353/06 *Grunkin-Paul*, Zb. Orz. 2008, s. I-7639 i z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie C-208/09 *Ilonka Sayn-Wittgenstein v. Landeshauptmann von Wien*, LEX nr 668597. Zob. T. Ballarino, B. Ubertazzi, *On Avello and other judgments: a new point of departure in the conflict of laws?*, Yearbook of Private International Law 2004, vol. 6, s. 85 i n.

ną problematykę spod regulacji prawa prywatnego międzynarodowego⁴⁰. Inni przedstawiciele doktryny podkreślali karnoprawny charakter sankcji przewidzianych w razie bezprawnego naruszenia dobrego imienia, co miało być kolejnym argumentem za nieobejmowaniem analizowanej problematyki regulacją⁴¹. Przed ujęciem prawa właściwego dla dóbr osobistych w prawie włoskim opowiadano się także za stosowaniem *legi fori*, w obliczu braku odpowiedniej normy w regulacji kolizyjnej⁴², bądź za ujęciem dóbr osobistych zakresem normy *legis delicti*, gdyż potrzeba ustalenia łącznika kolizyjnego pojawia się dopiero w momencie bezprawnego wkroczenia w dobra niematerialne związane z jednostką ludzką⁴³. Takie stanowiska nie powinny dziwić, gdy spojrzy się na daty ich wypowiedzenia. Można bowiem pokusić się o tezę, iż na kontynencie europejskim znaczenie dóbr osobistych oraz ich cywilnoprawny charakter zostały jednoznacznie dostrzeżone w latach 80. XX wieku⁴⁴. Znamienna jest przy tym chociażby zmiana stanowiska Tito Ballarino, uznawanego za największy autorytet włoskiej kolizjonistyki, który pierwotnie opowiadał się za nieujmowaniem dóbr osobistych w regulacji kolizyjnej⁴⁵, aktualnie zaś wskazuje na zależność dóbr osobistych od zdolności prawnej podmiotu, z czego wywodzi zasadność oparcia prawa właściwego dla dóbr osobistych na łączniku obywatelstwa

⁴⁰ G. Morelli, *Elementi di diritto internazionale privato italiano*, Napoli 1986, s. 89.

⁴¹ R. Quadri, *Dell'applicazione della legge in generale. Art. 16–21* (w:) A. Scialoja (red.), *Commentario del Codice Civile*, Bologna–Roma 1978, s. 92.

⁴² G.M. Conforti, *In tema di affiliazione*, Rivista di diritto internazionale 1961, s. 112.

⁴³ B. Pallieri, *Diritto internazionale privato*, Milano 1950, s. 130; G. Venturini, *Diritto internazionale privato: diritti reali ed obbligazioni*, Padova 1956, s. 299.

⁴⁴ Wydaje się, że tę cezurę czasową należy powiązać z trzema faktami: rozpowszechnieniem się Internetu, pojawieniem się zjawiska polegającego na zainteresowaniu środków masowego przekazu osobami powszechnie znanymi oraz postępującą komercjalizacją dóbr osobistych. Zob. J. Barta, R. Markiewicz, *Media a dobra osobiste*, Warszawa 2009; J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja*, Warszawa 2008; K. Czub, *Prawa osobiste twórców dóbr niematerialnych*, Warszawa 2011; J. Ożęgalska-Trybalska, *Naruszenie dóbr osobistych w Internecie w świetle orzecznictwa sądowego* (w:) J. Balcarczyk (red.), *Nowe wartości, zasady, technologie. Rights of personality in the XXI century. New values, rules, technologies*, Warszawa 2012, s. 361 i n.; R. Warner, R.H. Sloan, *The Impact of Information Processing Technology on Informational Privacy* (w:) J. Balcarczyk (red.), *Nowe wartości...*, s. 384 i n.

⁴⁵ T. Ballarino, *Diritto internazionale privato*, Padova 1982, s. 654.